

استفتائات وقف

از مقام معظم رهبری (ادام الله ظلّه)

استفتاء: شخصی موسسه تولیدی را که با سند عادی خریده، با سند عادل و قولنامه به فروش می‌رساند و ثمن معامله را تحویل گرفته و مثن و مبیع را تحویل خریدار می‌دهد و معامله شرعاً انجام می‌شود و خریدار هم پس از تحویل آن مؤسسه مشغول تولید در آن می‌گردد پس از گذشت مدتی از معامله اداره اوقاف مدعی موقوفه بودن زمین کل آن منطقه می‌گردد. یعنی چندین روستا که زمین آن مؤسسه هم در بین آنها و جزیی از کل است. آیا فروشنده و مالک آن در این خصوص ضمانی دارد؟ و نسبت به خریدار مسئولیتی دارد یا خیر؟ مستدعی است پاسخ را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی
موقوفه قابل خرید و فروش و استملاک نیست
اگر بطریق شرعی ثابت شود که زمین مؤسسه تولیدی
فروخته شد و وقف است فروشنده ضامن ثمن آن
۲۰۱۳۴
برای خریدار است

بسمه تعالی

موقوفه قابل خرید و فروش و استملاک نیست. اگر به طریق شرعی ثابت شود که زمین موسسه تولیدی فروخته شده وقف است، فروشنده ضامن ثمن آن برای خریدار است.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: به استحضار می‌رساند قطعه زمینی حدود صدسال پیش جهت دفن اموات مسلمین تعیین و عملی و بیش از پنجاه سال است که میت دفن نمی‌شود. حال از محضر عالی استعلام می‌شود با توجه به این که گورستان موقوفه متروکه گردیده است و آثار قبور از بین رفته است و با عنایت به نیاز اهالی به مسجد جهت انجام فرایض الهی، آیا اهالی می‌توانند در گورستان مذکور یک

باب مسجد احداث نمایند یا خیر؟

در صورت عدم امکان احداث مسجد در گورستان موقوفه، آیا اهالی می‌توانند با پرداخت بهاء متناسب به عرصه گورستان اقدام به احداث مسجد نمایند یا خیر؟ ضمناً هیچ‌گونه نبش قبری به عمل نخواهد آمد.

بسمه تعالی

اگر قبرستان وقف است، مسجد نمی‌شود و تغییر آن هم جایز نیست.

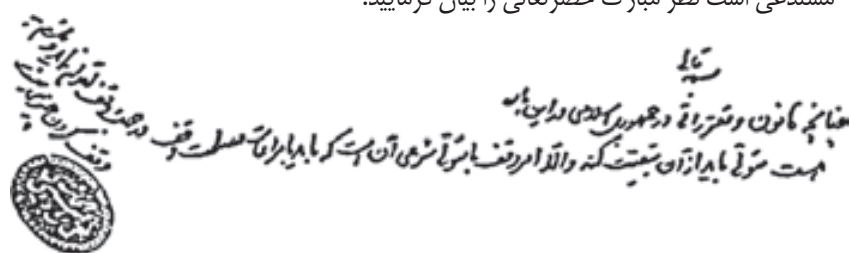
علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: در مجموعه قوانین و مقررات اوقافی ذیل ماده ۱۱ تبصره‌ای است بدین شرح:

تبصره «اراضی موقوفه‌ای که برای ساختمان تجاری، اعم از پاساژ و غیره، مناسب باشد، می‌باید توسط متصدیان امر وقف نسبت به احداث آنها رأساً اقدام و سپس از طریق نشر آگهی مزایده به اجاره واگذار شود».

مسئولین محترم اداره اوقاف به استناد این تبصره چنین بیان می‌دارند که اراضی موقوفه‌ای که برای واحدهای تجاری مناسب باشد متولی و در صورتی می‌تواند احداث بنا نمایند که ساختمان را وقف نمایند، به نظر این حقیر گفته این عزیزان مغایر با حکم خدا و فتوای مراجع عظام (ادام الله ظلهم) می‌باشد.

مستدعی است نظر مبارک حضرت تعالی را بیان فرمایید.

بسمه تعالی

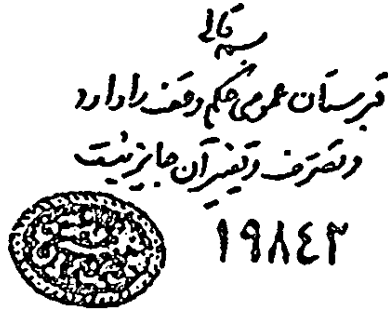
چنانچه قانون و مقرراتی در جمهوری اسلامی در این باره هست متولی

وقف
میراث
جویدان
شماره
۱۶
تابستان
۱۳۹۳

باید از آن تبعیت کند و الاً امر وقف با متولی شرعی آن است که باید با مراعات
مصلحت وقف در جهت وقف اقدام نماید و ملزم به وقف کردن چیزی نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: قبرستانی که محل دفن اموات عمومی است، تصرف و فروش و بنای احداث عمومی
یا خصوصی در زمینش و یا تغییر آن جایز است یا خیر؟

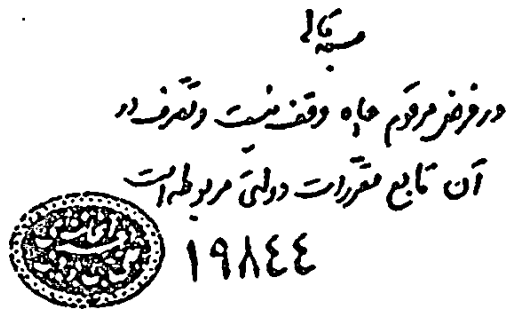

بسمه تعالی

قبرستان عمومی حکم وقف را دارد و تصرف و تغییر آن جایز نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: قنات وقفی که در اثر سیل تخریب و خشک می‌شود و غیر قابل استفاده می‌گردد
عده‌ای از مالکین به اداره آبیاری استان مراجعه می‌کنند و تقاضای چاه عمیق به جای قنات سیل
خورده می‌نمایند که آن اداره مجوز یک حلقه چاه عمیق در محل زمین‌های بیابان که در تصرف
دولت بوده می‌دهد و چاه در همان محل حفر می‌شود، با توجه به مراتب فوق سؤال این است که
حقیر مقدار چهار سهم از سهام وقفی از این چاه عمیق شریک شده‌ام آب و زمین فعلی آیا وقف
می‌باشد یا خیر؟

بسمه تعالی

در فرض مرقوم چاه وقف نیست و تصرف در آن تابع مقررات دولتی
مربوطه است.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: حریم یک امامزاده متبرکه که محل قبرستان عموم مسلمین است که اهالی دو روستا در جوار هم قرار دارند به صورت مشترک از سالیان متمادی دور تاکنون برای دفن اموات خود از آن استفاده می‌کردند بدین منظور چند نفر افراد خیر زمین‌هایی را خریداری و وقف قبرستان برای عموم مسلمین کرده‌اند.

سؤال از آن مقام محترم این است با عنایت به موارد فوق آیا یکی از روستاها مجاز است مانع استفاده روستای دیگری از این قبرستان عمومی گردد؟ لطفاً نشر و فتوای شریف را مرقوم فرمایید.

بسمه تعالی
باید به همان طور که قبلاً استفاده می‌شده فعلاً هم استفاده شود و جلوگیری
از آن جایز نیست.
آن جایز نیست.
۲۱۰۵۲

بسمه تعالی

باید به همان طور که قبلاً استفاده می‌شده فعلاً هم استفاده شود و جلوگیری
از آن جایز نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: موقوفه‌ای است که مصرف آن کمک به زواری است که عازم کربلای معلی باشند.
به لحاظ این که سالها است مصرف این موقوفه معطل مانده، مستدعی است اجازه فرمایند از باب
اقرب به نظر واقف عواید مذکور موقتاً به زوار امام رضا (علیه السلام) کمک شود.

وقف

میراث

جاویدان

شماره

۱۶

تابستان

۱۳۹۳

۱۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
 در روز دوازدهم کرمه ماه کربلا سن ۱۳۹۲
 منسوب (در صورتی که)
 با جهت وقف. نباید
 تغییر دهند.

بسمه تعالی

با امکان عمل به وقف ولو به صرف در زواری که فعلاً به کربلا مشرف می شوند (در صورت موافقت با جهت وقف)، نباید تغییر دهند.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء : وکیلی منزل موکل خود را وکالتاً به وقف می‌رساند و خود را متولی موقوفه و فردی از افراد موقوف علیه‌هم قرار می‌دهد در صورتی که منزل مذکور در مسبوق به تصرف وکیل باشد. اولاً از آنجا که واقف نمی‌تواند بهره‌ای از موقوفه را به نفع خود وقف نماید حکم مذکور را مرقوم فرمایید.

ثانیاً به فرض صحت عقد قبض چگونه تحقق می‌یابد.

ثالثاً چون در صحت وقف اذن واقف در قبض شرط است، در مورد مذکور آیا اذن موکل لازم

است؟

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 موافقت در اینجا جز در مواردی است و آنچه ذکر شد
 لذت‌بخش و وقف بر نفس نیست و قبض با
 اذن موکل باشد و ضمناً اذن تمام بگیرد
 داده باشد اذن دیگر کافی است. و قبض
 شرط است و کسی که عذر دیگری است
 شرط از طرف واقف اذن
 ضروری است یا در صورتی که
 ۲۰۶۹۴

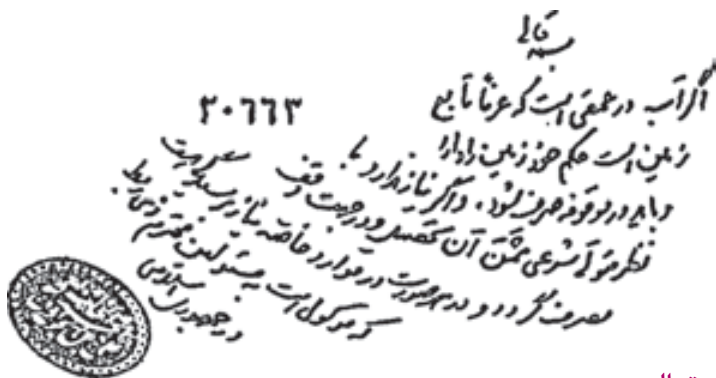
بسمه تعالی

واقف در اینجا خود موکل است و آنچه ذکر شده از قبیل وقف بر نفس نیست و قبض هم باید با اذن موکل باشد و چنانچه اذن عام به وکیل داده باشد اذن وکیل کافی است، و قبض متولی شرعی که خود وکیل است کافی است به شرط از طرف واقف مأذون در جعل تولیت برای خودش ولو به نحو عام باشد.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: چنانچه مستحضرید از قدیم الایام آب‌های تحت الارضی املاک موقوفه به منظور مشروب نمودن اراضی موقوفه مورد بهره برداری قرار می‌گرفته است، اخیراً برخی محاکم قضایی و مسئولین محترم اجرایی معتقدند که آب‌های تحت الارضی واقع در املاک موقوفه خارج از حدود موقوفه و متعلق به دولت است.

لهمذا مسئولین محترم دولتی بی اذن متولی شرعی به منظور جلوگیری از بهره‌وری خود را مجاز به ورود و تصرف در املاک موقوفه می‌دانند، مستدعی است ارشاد فرمایید در فرض مذکور آیا شرعاً آب‌های تحت الارضی نیز کما فی السابق مربوط به موقوفه می‌باشد یا خیر؟

بسمه تعالی

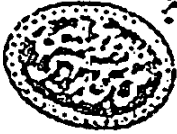
اگر آب در عمقی است که عرفاً تابع زمین است حکم خود زمین را دارد و باید در موقوفه صرف شود، و اگر نیاز ندارد با نظر متولی شرعی ثمن آن تحصیل و در وقف مصرف گردد و در هر صورت در موارد خاصه نیاز به رسیدگی است که موکل است به مسئولین محترم ذی ربط در جمهوری اسلامی.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

وقف
میراث
جویدان
شماره
۱۶
تابستان
۱۳۹۳

استفتاء: قبل از انقلاب در سند اجاره‌ای که فیما بین تولیت موقوفه و شهرداری تنظیم شده است که در آن طرف شهرداری شرطی مقرر شده که به موجب آن کلیه اعیانی‌های احداثی در زمین مورد اجاره رایگان به تولیت انتقال یابد اکنون متولی شرعی در صدد خلع ید از شهرداری نسبت به اعیانی‌های احداثی برآمده درحالی که محل بزرگ‌ترین پارک شهر می‌باشد با اعیانی‌های فرهنگی اجتماعی، اینجانب به عنوان شهردار از طرف شهروندان شهر از محضر پر برکت آن رهبر و زعیم عالی مقام استدعا دارم امر فرمایند اعیانی‌های آن همچنان برای استفاده عموم در ید شهرداری باقی بماند.

بسمه تعالی
 اعیانی مذکور اگر در زمین وقفی استیجاری احداث گردید، شرط واگذاری بجائی آن به شخص متولی موقوفه چنانچه موافق مصلحت و وقف نباشد رایا با استماع وجه اجاره زمین موقوفه رایا با سوء استفاده از حق تولیت موقوفه باشد باطل بی اثر است، و در این صورت ۱۹۸۰۵
 اعیانی باقی بر ملک احداث کننده است و او متقابلاً ضامن اجاره المثل زمین موقوفه نسبت به مدت تصرف

بسمه تعالی

اعیانی مذکور اگر در زمین وقفی استیجاری احداث گردیده، شرط واگذاری مجانی آن به شخص متولی موقوفه چنانچه موافق مصلحت و وقف نباشد و یا با اسقاط وجه اجاره زمین موقوفه و یا با سوء استفاده از حق تولیت موقوفه باشد باطل و بی اثر است، و در این صورت اعیانی باقی بر ملک احداث کننده است و او متقابلاً ضامن اجاره المثل زمین موقوفه نسبت به تمام مدت تصرف است.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: وضوخانه‌ای که خراب شده و مربوط به مسجد است که شخصی در رژیم گذشته وضوخانه را از اداره اوقاف اجاره کرده است در این مورد چند سؤال مطرح است.
 (۱) آیا این نوع اجاره که ملک وقف بر عموم است چه در آن زمان و چه در این زمان صحیح است یا خیر؟

سؤال: در موارد وقف انتفاع مندرج در سؤال اجاره صحیح نیست

بسمه تعالی

در موارد وقف انتفاع مثل مورد سؤال اجاره صحیح نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

(۲) وضوخانه یا حسینیه یا مسجد که خراب شده ولی استفاده کردن آن منتفی نشده است می‌شود آن را تبدیل به درمانگاه کرد یا خیر؟

سؤال: در فرض مرقوم جایز نیست

بسمه تعالی

در فرض مرقوم جایز نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

(۳) آیا اداره اوقاف می‌تواند مسجد یا حسینیه یا مدرسه علمیه را به کسی اجاره دهد یا خیر؟

سؤال: گذشت که در موارد ذکر وقف انتفاع است مندرج در سؤال اجاره صحیح نیست

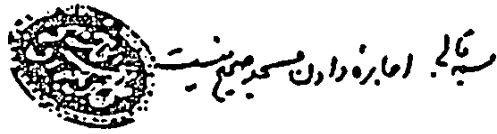
بسمه تعالی

گذشت در مواردی که وقف انتفاع است مثل مذکورات در سؤال اجاره صحیح نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

وقف
میراث
جویدان
شماره
۱۶
تابستان
۱۳۹۳

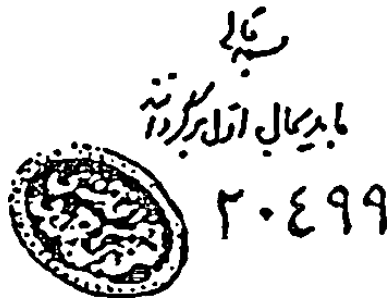
۴) آیا آنهایی که اطلاع دارند ملک وقف بر عموم است مثل مسجد می‌توانند تقاضای اجاره کنند از اداره اوقاف یا خیر؟

بسمه تعالی
اجاره دادن مسجد صحیح نیست.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

۵) آیا اداره اوقاف وقتی متوجه شد که مسئولین قبلی کار خلافی انجام داده‌اند مثل این که مسجد یا حسینیه را به کسی اجاره داده‌اند واجب است از آنها پس گرفته شود یا خیر؟

بسمه تعالی
باید به حال اول برگردانند.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: سه باب مغازه وقف مخارج مسجد است که مرحوم پدرم در زمان حیات خودش اجاره داده و دیناری به اسم سرقفلی از مستأجر نگرفته حال که مدت اجاره به پایان رسیده می‌خواهند به شخص دیگری انتقال دهند و از مستأجر جدید با موافقت اوقاف سرقفلی بگیرند و در ملک موقوفه ایجاد مالکیت برای مستأجر جدید نمایند... آیا سرقفلی از لحاظ شرع مقدس اسلام برای مستأجر قدیم در مقابل واگذار کردن این ملک موقوفه به شخص دیگر جایز است؟

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 مستأجر قبلی که بدون سرقفلی در مغازه تصرف میکرده
 هن سرقفلی ندارد و نمیتواند از مستأجر جدید سرقفلی
 بگیرد و وقف باید زیر نظر متولی شرعی آن
 با مراعات مصلحت و جهت وقف اداره شود
 ۲۱۱۷۰

بسمه تعالی

مستأجر قبلی که بدون سرقفلی در مغازه تصرف می کرده حق سرقفلی ندارد و نمی تواند از مستأجر جدید سرقفلی بگیرد و وقف باید زیر نظر متولی شرعی آن با مراعات مصلحت و جهت وقف اداره شود.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه ای

استفتاء: عده ای از اهالی یک روستا محلی را جهت قبرستان عمومی وقف نموده اند و قبرستان محل منحصر به همان است در این صورت آیا جایز است که از گوشه و کنار همان زمین های وقفی که فعلاً دفن اموات به آن نقطه نرسیده خاکبرداری نموده و به جای دیگر مانند جاده سازی و غیره مصرف نمایند (به ادعای این که خاک آنجا با شن مخلوط است و جهت راه سازی خوب است) در صورتی که این کار موجب تغییر یافتن زمین وقفی از صورت اصلی بوده و بسیار ناهموار و نامرغوب شده و هموار نمودن آن هزینه زیادی خواهد داشت به علاوه واقفین زمین هم هیچ وقت به این عمل راضی نخواهند بود.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 بازرگانی را واقفین ممالک زمین
 برده و آنرا وقف کرده اند تصرف
 فرزند ما بر زمین ، در
 همان است . (شماره ۱۹)
 ۲۰۶۹۷

وقف
 میراث
 جویدان
 شماره
 ۱۹
 تابستان
 ۱۳۹۳
 ۱۹

بسمه تعالی

با فرض این که واقفین مالک زمین بوده و آن را وقف کرده‌اند تصرف مزبور جایز نیست، و موجب زمان است. والله العالم

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: دو سؤال از محضر مبارک دارم:

(۱) مدرسه‌ای در سال ۱۳۴۰ در قبرستان قدیمی ساخته شد چون تعداد دانش آموزان کم بود قسمتی از قبرستان جهت مدرسه دیوارکشی شد اکنون با زیاد شدن تعداد دانش آموزان و افتتاح مدرسه راهنمایی در همان محل فضای مدرسه برای دانش آموزان کم است آیا اجازه می‌فرمایید قسمتی از قبرستان که جزء مدرسه نیست اکنون به مدرسه اضافه شود یا خیر؟

(۲) کاروانسرای توسط ارباب وقف و به شخصی واگذار شده است، پس از چند سال آن شخص اقدام به دایر نمودن آسیاب کرده و چون مردم از داخل کاروانسرا رفت و آمد می‌کردند برای رفع مزاحمت از زن و بچه مردم پیشنهاد نمودند برای آسیاب دربی فرعی در این زمین باز کنند و این درب مخصوص آسیاب و تا زمانی که آسیاب دایر است باشد اکنون آسیاب تعطیل شده و صاحب آسیاب به تهران مهاجرت کرده ولی عموهای آن شخص در قسمت دیگر کاروانسرا زندگی می‌کنند و درب کوچک را بزرگ کرده‌اند و ادعای حق راه می‌کند در صورتی که درب اصلی کاروانسرا یکی بوده و در میدان عمومی ده می‌باشد. آیا حق راه برای او ثابت است یا مردم حق دارند قبرستان آباء و اجدادی خود را به مدرسه واگذار نمایند.

سپه

اگر قبرستان عمومی در وقف است نباید مدرسه تعمیر داده شود

بله اگر استناد از آن در جهت وقف امکان نداشته باشد

با نظر شورای شرعی (حاکم شرعی یا اداره اوقاف) میسر است

۲۱۴۲۵

در مطن نیز از آن استناد شود و در مورد کاروانسرا

اگر مالک شرعی دارد باید رضایت او کسب شود.

و بنا بر این مسئله در این باره مواضع نمایه

بسمه تعالی

اگر قبرستان عمومی و وقف است نباید به مدرسه تغییر داده شود بلی اگر استفاده از آن در جهت وقف امکان نداشته باشد با نظر متولی شرعی (حاکم شرع یا اداره اوقاف) می‌توانند در مطلق خیرات از آن استفاده شود و در مورد کاروانسرا اگر مالک شرعی دارد باید رضایت او تحصیل شود، و چنانچه اختلافی باشد به دادگاه مراجعه نمایند.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

استفتاء: زمین وقف مؤبد شده است برای سوگواری اباعبدالله الحسین (علیه السلام)، اداره اراضی شهری قطعه‌ای از آن را جهت احداث بنا برای مسجد در اختیار چند نفر خیر گذاشته و عمل احداث نیز در آن انجام شده، به منظور رفع محذور شرعی و دانستن تکلیف اداره در قبال موقوفه استدعا دارد پاسخ سئوالات ذیل را مرقوم و به مهر شریف مزین فرموده و اجازه فرمایید به این اداره ابلاغ فرمایند.

(۱) آیا در زمین موقوفه موصوف می‌شود مسجد ساخت یا خیر؟

زمین موقوفه مسجد می‌شود

بسمه تعالی

زمین موقوفه مسجد نمی‌شود.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه‌ای

(۲) تکلیف حق موقوفه و عمل به وقف آن قسمت از زمین موقوفه که به نام مبارک حضرت ابوالفضل (علیه السلام) احداث مسجد شده و فاقد درآمد شده چیست؟

وقف

میراث

جویدان

شماره

۸۶

تابستان

۱۳۹۳

بِسْمِ
 حکم مسجد را ندارد و دستورات
 از سوی شرعی جهت نمازخانه
 آنرا اجاره کرده و مال الله
 در جهت وقف نبرد
 ۲۱۳۳۵

بسمه تعالی

حکم مسجد را ندارد، و می تواند از متولی شرعی جهت نمازخانه آن را اجاره
 کنند و مال الاجاره صرف در جهت وقف شود.

علی بن الجواد الحسینی الخامنه ای